

Bernadetta Olender-Jermacz

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0000-0003-2989-7715

Autorytet nauczyciela akademickiego w opinii studentów

Efektywne funkcjonowanie jednostki w społeczeństwie wymaga budowania relacji opartych na autorytecie, który w tradycyjnym rozumieniu związany jest z osobami pełniącymi określone funkcje społeczne, takimi jak nauczyciele akademicy. W kontekście zmieniających się realiów edukacyjnych autorytet nauczyciela akademickiego staje się przedmiotem licznych badań, które wskazują na jego ewolucję i zmiany w postrzeganiu przez studentów. Badania przeprowadzone w 2024 roku na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie pokazują, że cechy takie jak sprawiedliwość, rzetelność i wyrozumiałość są kluczowe dla postrzeganego autorytetu nauczyciela. Młodszy studenci cenią umiejętność przekazywania wiedzy, podczas gdy starsi studenci bardziej wartościują umiejętność nawiązywania kontaktu oraz inspirację. Wyniki badań podkreślają zmieniające się potrzeby studentów na różnych etapach edukacji oraz rosnącą rolę autorytetu i osobowości nauczyciela w procesie dydaktycznym. Artykuł zwraca uwagę na konieczność nieustannego doskonalenia się nauczycieli, aby efektywnie spełniać oczekiwania studentów i wpływać na ich rozwój osobisty i intelektualny.

Słowa kluczowe: autorytet, nauczyciel akademicki, opinia studentów, szkoła wyższa

Academic teacher's authority in students' opinion

Effective functioning of an individual in society requires the establishment of relationships based on authority, traditionally associated with individuals holding specific social roles, such as academic teachers. In the context of evolving educational realities, the authority of academic teachers has become the subject of numerous studies indicating its evolution and changing perception among students. Research conducted in 2024 at the University of Warmia and Mazury in Olsztyn reveals that qualities such as fairness, reliability, and understanding are crucial for the perceived authority of a teacher. Younger students value the ability to convey knowledge, while older students place greater importance on the ability to establish connections and inspire. The findings highlight the changing needs of students at different stages of education

and the growing role of authority and personality in the teaching process. The article emphasizes the need for continuous improvement by teachers to effectively meet student expectations and influence their personal and intellectual development.

Keywords: authority, academic teacher, students' opinion, higher education institution

Wstęp

Efektywne działanie jednostki w społeczeństwie wymaga tworzenia odpowiednich relacji międzyludzkich opartych na wzajemnych działaniach i interakcjach emocji oraz postaw. Dlatego autorytet, rozumiany jako wpływ innych osób, niezależnie od ich osobistego podejścia, staje się kluczowy (Majchrzak i Zabarażewska, 2017, s. 84–85). Tak rozumiane działanie może być wykonywane przez osobę sprawującą urząd lub posiadającą inny określony status społeczny, na przykład nauczyciela akademickiego. Jednakże w literaturze przedmiotu coraz częściej pojawiają się badania wskazujące na zanik lub upadek tradycyjnych autorytetów, w tym autorytetu nauczyciela akademickiego wśród studentów (Polok, 2010, s. 25–33).

Autorytetem staje się nie ten, któremu się wierzy, ale ten, kto wie i umie niepewność przekształcić w pewność. Autorytetem staje się ekspert, kompetentny doradca, konsultant, osoba dysponująca wiedzą, umiejętnościami, doświadczeniem, wysokim poziomem inteligencji, może i intuicją (Jaworowska, 2002, s. 218). Autorytety obecne są w każdej dziedzinie działalności człowieka. Trudno wyobrazić sobie jakąkolwiek naukę bez jej mistrzów czy też szkołę bez wybitnych nauczycieli. W różnych aspektach życia społecznego, gospodarczego i kulturalnego autorytety zajmują szczególne miejsce.

Autorytet nauczyciela akademickiego

„*Autorytet* to termin wieloznaczny, trudny do zamknięcia w jednej definicji. W każdej dyscyplinie zwykle utożsamiany jest z mistrzami, specjalistami, znawcami danej problematyki” (Rajchel, 2017, s. 253). Pojęcie *autorytet* wywodzi się z łacińskiego słowa *auctoritas*, co oznacza powagę. Jest to kategoria, która opisuje „psychospołeczne zjawisko wpływu wywieranego przez osobę bądź instytucję na stosunki między ludźmi, przyjmującymi uległe twierdzenia autorytetu, odczuwającymi respekt i uznającymi jego powagę wynikającą ze zwierzchnictwa lub kompetencji” (Szlachta, 2004, s. 27). Można przyjąć, że autorytet obejmuje wzór, przykład, postawę pełną godności i powagi, a także znaczenie, poważanie oraz

posiadanie wpływu. Autorytet może również oznaczać uwierzytelnienie i wiarygodność. Według tego rozumienia autorytetu kluczową cechą jest uznanie określonej wartości przypisanej danej osobie lub instytucji, której nadaje się status autorytetu (Polok, 2007, s. 117–119).

Autorytety są istotnymi elementami kultury każdego społeczeństwa oraz osobami, do których ludzie zwracają się po porady i wsparcie przy podejmowaniu decyzji oraz w poszukiwaniu sensu życia. Autorytet odzwierciedla społecznie uznane wartości, zasady i normy, odgrywając rolę wzorca osobowego, według którego warto postępować. Ten wzorzec może być przekazywany między pokoleniami i mieć istotny wpływ na formowanie się wartości społecznych (Wagner, 2005, s. 74).

Rozważając kategorię autorytetu, można zauważyć różne jego rodzaje¹. Jerzy Apanowicz w artykule dotyczącym autorytetu nauczyciela akademickiego pisze, iż w świetle funkcjonowania intelektualnego i moralnego, dążąc do prawdy, można wyróżnić autorytet:

- integralny, który w życiu społeczeństwa odgrywa najważniejszą rolę; to autorytet, który łączy wiedzę i zasady moralne.
- naukowy, który wynika z zasług ludzi nauki na rzecz jej rozwoju; w nauce autorytet posiada ten, kto zna daną dziedzinę lepiej niż inni ludzie i ma więcej osiągnięć niż oni (Apanowicz, 2000, s. 6).

Z kolei Marian Śnieżyński na podstawie składników autorytetu nauczyciela akademickiego wyróżnił trzy rodzaje autorytetu:

- autorytet wiedzy,
- autorytet umiejętności przekazu wiedzy,
- autorytet cech osobowościowych (Śnieżyński, 2000, s. 6).

Autorytet jako zjawisko społeczne jest wielostronnie zdeterminowany i uwarunkowany². Nie ma wątpliwości, iż w procesie kształtowania się autorytetu nauczyciela akademickiego współdziałają różnorodne czynniki, a w związku z tym funkcjonują w tym procesie prawidłowości różnego rodzaju, między innymi psychospołeczne, które są charakterystyczne we wszelkich stosunkach społecznych (Badura, 1981, s. 4). Agnieszka Doda porusza problem teoretycznych rozważań nad, jak podkreśla, „właściwą” postawą nauczyciela. Nie chodzi tu o nauczyciela specjalistę, którego zadaniem jest przekazywanie określonej wiedzy, lecz o nauczyciela-Mistrza. Prawdziwy Mistrz powinien być osobą, która ma zdolność

¹ O rodzajach autorytetu pisali m.in. Iwona Jazukiewicz, Marian Wolicki, Małgorzata Podzielska, Jerzy Apanowicz, Tadeusz Aleksander, Erich Fromm, Marian Śnieżyński.

² Fragmenty prezentowane w tym akapicie można znaleźć w tekście: B. Olender (2012). Autorytet nauczyciela akademickiego w opinii studentów Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. W: A. Olubiński (red.), *Autorytet: czy potrzebny w procesie edukacji?* (s. 195–213). Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne Akapit.

dzielenia się z uczniami przede wszystkim swoim doświadczeniem. Niestety jednak, w ramach zinstytucjonalizowanej edukacji relacje nauczyciel – uczeń należą do nieosobowego modelu, a sama edukacja nie jest kojarzona z gromadzeniem doświadczenia, lecz wiedzy (informacji) (Doda, 2002, s. 173–174).

Trudność w pełnieniu roli nauczyciela akademickiego często wynika z ambiwalencji, która charakteryzuje tę funkcję. Ambiwalencja ta umiejscawia praktykę edukacyjną w kontekście współczesnej kultury, gdzie dominują wieloznaczność, nieśmiałość, chaos zmieniających się propozycji oraz złożoność. Jest to stan, który wymaga ciągłego balansowania pomiędzy różnorodnymi wzajemnie przenikającymi się wartościami oraz pomiędzy skrajnościami postaw i zachowań. Nauczyciel akademicki musi zarządzać również równowagą między empatią a dystansem oraz pomiędzy naciskiem na dyscyplinę a swobodą myśli (Kwaterna, 2009, s. 39).

Autorytet nie jest dany raz i na zawsze. Można go stracić i nigdy nie odzyskać. Jest to szczególnie trudne po uwzględnieniu faktu, że na tę pozycję w grupie czy w społeczeństwie pracuje się nierzadko wiele lat (Rajchel, 2017, s. 54).

Założenia badawcze i wyniki badań

W 2024 roku przeprowadzono badanie metodą sondażu diagnostycznego za pomocą kwestionariusza ankiety wśród studentek i studentów Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Badaną grupę stanowiły 184 osoby, w tym 172 kobiety i 12 mężczyzn. Wspomniany kwestionariusz ankiety został opracowany i wykorzystany po raz pierwszy w 2010 roku, a następnie 14 lat później. Niniejszy tekst ukazuje wybrane wyniki badania z 2024 roku z uwzględnieniem zmiennej niezależnej – rok studiów – najbardziej różnicującej odpowiedzi.

W artykule skoncentrowano się na ukazaniu wybranych wyników badania związanego z opiniami studentów na temat czynników determinujących i składających się na autorytet nauczyciela akademickiego. Nauczyciel akademicki, aby być uznawany za autorytet, powinien posiadać pewne cechy. W celu uzyskania informacji na ten temat zapytano respondentów o cechy osobowościowe oraz te związane z działalnością dydaktyczną, mające znaczenie dla posiadania autorytetu wśród studentów.

Tabela 1.

Cechy osobowościowe mające znaczenie dla posiadania autorytetu a rok studiów

Lp.	Rok studiów	I–III		IV–V	
	Cechy osobowościowe	N = 88	%	N = 96	%
1.	życzliwość	17	19,3	20	20,8
2.	otwartość	15	17,0	15	15,6
3.	opiekuńczość	15	17,0	5	5,2
4.	uprzejmość	7	8,0	3	3,1
5.	bycie wymagającym w stosunku do siebie samego	18	20,5	25	26,0
6.	ambicja	10	11,4	13	13,5
7.	wyrozumiałość	18	20,5	19	19,8
8.	sprawiedliwość	55	62,5	60	62,5
9.	tolerancja	13	14,8	15	15,6
10.	empatia	5	5,7	19	19,8
11.	bycie bezpośrednim	3	3,4	2	2,1
12.	umiejętność przyznawania się do błędu	46	52,3	50	52,1
13.	dociekliwość	0	0	1	1,0
14.	rzetelność	11	12,5	19	19,8
15.	konsekwencja	10	11,4	10	10,4
16.	inne	1	1,1	0	0

Procent nie sumuje się do 100%, ponieważ badani mogli udzielić kilku odpowiedzi.

Źródło: badania własne.

Wśród studentów I–III roku oraz IV–V roku najważniejszą cechą okazała się sprawiedliwość, którą doceniło 62,5% respondentów z obu grup. Bycie wymagającym w stosunku do siebie samego oraz wyrozumiałość również oceniono wysoko, choć różnice w preferencjach między grupami były zauważalne. Rzetelność bardziej cenili studenci starszych roczników, podczas gdy opiekuńczość – studenci młodszych roczników. Empatia zyskała większe uznanie wśród starszych studentów, co może świadczyć o rosnącej potrzebie emocjonalnego wsparcia na późniejszych etapach edukacji.

Podsumowując, sprawiedliwość jest najważniejszą cechą nauczyciela akademickiego według studentów, niezależnie od roku studiów. Rzetelność i bycie wymagającym w stosunku do siebie samego stają się coraz bardziej cenione na późniejszych etapach studiów, co może odzwierciedlać rosnące oczekiwania i potrze-

bę profesjonalizmu. Opiekuńczość traci na znaczeniu w miarę postępu edukacji, co może wskazywać na zmianę priorytetów studentów, którzy na wyższych latach bardziej cenią kompetencje i wymagania akademickie. Dociekliwość zaczyna być zauważana dopiero na IV–V roku, co może świadczyć o większym zaangażowaniu studentów w bardziej zaawansowane i specjalistyczne tematy.

Poniższa tabela przedstawia szczegółowe wyniki badania, ilustrując, które cechy nauczyciela związane z działalnością dydaktyczną są najbardziej cenione przez studentów z różnych lat studiów.

Tabela 2.

Cechy nauczyciela związane z działalnością dydaktyczną mające znaczenie dla posiadania autorytetu a rok studiów

Lp.	Rok studiów	I–III		IV–V	
		N = 88	%	N = 96	%
1.	kompetentny	20	22,6	23	24,0
2.	potrafiący przekazywać wiedzę	70	79,5	30	31,3
3.	posiadający aktualną wiedzę	15	17,0	18	18,8
4.	zwracający uwagę na potrzeby studentów	16	18,2	21	21,9
5.	pobudzający do dyskusji	4	4,5	9	9,4
6.	punktualny	1	1,1	4	4,2
7.	pracujący z pasją	40	45,5	42	43,8
8.	dobry organizator	10	11,4	9	9,4
9.	potrafiący nawiązać kontakt ze studentami	52	59,1	65	67,7
10.	dostosowujący tempo nauczania do możliwości studentów	10	11,4	10	10,4
11.	inne	0	0	0	0

Procent nie sumuje się do 100%, ponieważ badani mogli udzielić kilku odpowiedzi.

Źródło: badania własne.

Badanie opinii studentów na temat cech nauczyciela akademickiego związanych z działalnością dydaktyczną wykazało różnice w priorytetach między studentami I–III roku a studentami IV–V roku. Najwyżej ocenianą cechą wśród młodszych studentów była umiejętność przekazywania wiedzy, którą wskazało 79,5% respondentów. Z kolei starsi studenci najwyżej ocenili umiejętność nawiązywania kontaktu ze studentami (67,7%). Pracujący z pasją oraz kompetentny

to także cechy nauczyciela wysoko cenione przez obie grupy, jednak nieco bardziej przez studentów IV–V roku. Umiejętność przekazywania wiedzy jest kluczowa dla studentów I–III roku (79,5%), ale traci na znaczeniu wśród studentów IV–V roku (31,3%), co może sugerować, że młodszy studenci bardziej potrzebują klarownych instrukcji na początkowych etapach edukacji. Z kolei umiejętność nawiązywania kontaktu ze studentami jest niezwykle ceniona przez starszych studentów (67,7%), co może wskazywać na rosnącą wartość komunikacji i relacji interpersonalnych w miarę postępu edukacji. Kompetencje oraz posiadanie aktualnej wiedzy są istotne dla obu grup, przy czym nieco bardziej dla starszych studentów, co może odzwierciedlać rosnące oczekiwania wobec jakości nauczania na zaawansowanych etapach studiów.

Kolejnym badanym zagadnieniem były skojarzenia studentów związane bezpośrednio z autorytetem nauczyciela, a zatem dające informacje o tym, jakie czynniki warunkują postrzeganie danego wykładowcy jako autorytet.

Tabela 3.

Skojarzenia studentów związane z autorytetem nauczyciela a rok studiów

Lp.	Rok studiów	I–III		IV–V	
	Nauczyciel z autorytetem...	N = 88	%	N = 96	%
1.	posiada dużą wiedzę i doświadczenie	25	28,4	34	35,4
2.	wymaga od siebie i innych	18	20,5	23	24,0
3.	daje dobry przykład	10	11,4	13	13,5
4.	szanuje studentów i jest szanowany	38	43,2	48	50,0
5.	inspiruje swoich studentów	10	11,4	36	37,5
6.	wykonuje swój zawód z pasją	39	44,3	42	43,8
7.	jest godny zaufania	15	17,0	15	15,6
8.	potrafi zainteresować przedmiotem	15	17,0	20	20,8
9.	potrafi przekazywać wiedzę	68	77,3	30	31,3
10.	inne	2	2,3	0	0

Procent nie sumuje się do 100%, ponieważ badani mogli udzielić kilku odpowiedzi.

Źródło: badania własne.

Badanie opinii studentów wykazało różnice w priorytetach między studentami I–III roku a studentami IV–V roku. Wśród studentów młodszych (I–III rok) najważniejszą cechą była umiejętność przekazywania wiedzy, którą

wskazało 77,3% respondentów. Natomiast studenci starszych roczników (IV–V rok) częściej doceniali szacunek do studentów (50%) oraz inspirację studentów (37,5%). Umiejętność przekazywania wiedzy jest kluczowa dla studentów młodszych lat studiów (77,3%), ale traci na znaczeniu wśród starszych studentów (31,3%). Może to sugerować, jak już wspomniano przy omawianiu tabeli 1, że na początkowych etapach edukacji studenci bardziej potrzebują jasnych instrukcji i efektywnego nauczania podstawowych materiałów. Jeśli chodzi o szacunek do studentów oraz bycie szanowanym, jest to istotną cechą dla starszych studentów (50%), co może wskazywać na większą wagę relacji interpersonalnych i wzajemnego respektu w miarę postępu edukacji. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku inspirowania studentów, co staje się coraz ważniejsze na wyższych latach studiów (37,5%). Z kolei pasja do wykonywanego zawodu jest wysoko ceniona przez obie grupy, co świadczy o uniwersalnym znaczeniu zaangażowania i entuzjazmu nauczyciela w procesie dydaktycznym.

Zakończenie

Każdy człowiek bez względu na status społeczny, kulturowy czy też ekonomiczny potrzebuje w swoim życiu drugiej osoby lub grupy osób, na których mógłby się wzorować, które stanowiłyby dla niego autorytet. Z zebranego w toku badania materiału wynika, iż respondenci zauważają cechy i czynniki, które determinują stawianie się autorytetem.

W pracy dydaktyczno-wychowawczej decydujący wpływ mają autorytet i osobowość nauczycieli akademickich. To właśnie te cechy stanowią żywe źródło oddziaływania, niezastąpione w procesie nauczania – uczenia się. Żadne przepisy czy administracyjne struktury nie zastąpią roli autorytetu i osobowości nauczyciela akademickiego. Bez jego bezpośredniego wpływu na studentów nie można mówić o prawdziwej pracy edukacyjnej, która kształtuje postawę i charakter jednostki. Jedyne autorytet i osobowość mogą przyczynić się do rozwoju i formowania innych osobowości, przy wsparciu głębokiej wiedzy, postawy etycznej oraz prawego charakteru, co jest kluczem do osiągnięcia wysokich kwalifikacji i odpowiedniej postawy (Apanowicz, 2000, s. 11).

Jako podsumowanie niniejszego tekstu zasadne wydaje się przywołanie wypowiedzi Jarosława Horowskiego:

Człowiek nieustannie poznaje i uczy się poruszania w nowych przestrzeniach, bardziej lub mniej świadomie poszukując przewodników, dzięki radom których popełni mniej błędów, nie będzie krzywdził siebie i innych. W tym kontekście może czas przestać budować alternatywę między rozumem i autorytetem,

a w konsekwencji przyznać, że nierozumne jest kwestionowanie autorytetów i – z drugiej strony – rozum rozwija w pełni swój potencjał, gdy wykazuje zaufanie do wiedzy i kompetencji osób bardziej doświadczonych (Horowski, 2020).

Nauczyciel w pracy powinien być fachowcem, ekspertem i mistrzem swojej dziedziny. Z tego powodu nieustannie się uczy, doskonali swoje umiejętności i zdobywa nową wiedzę, aby sprostać oczekiwaniom młodzieży, która jest otwarta na świat i nowinki technologiczne. Uczniowie (studenci) nie poszukują doskonałych wzorców do naśladowania, zdając sobie sprawę, że takie osoby nie istnieją. Wręcz doceniają otwartość na przyznanie się do błędów i cenią obiektywizm oraz uczciwość. Osobom takim łatwiej wybacza się niedoskonałości, słabości i chwilowe wahania (Rajchel, 2017, s. 263).

Bibliografia

- Apanowicz J. (2000). Autorytet nauczyciela akademickiego. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Administracji i Biznesu w Gdyni*, 3.
- Badura E. (1981). *Emocjonalne uwarunkowania autorytetu nauczyciela*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Doda A. (2002). Dyskurs mistrza w perspektywie poststrukturalistycznej – implikacje dla pedagogiki. W: E. Malewska i B. Śliwowski (red.), *Pedagogika i edukacja wobec nowych wspólnot i różnic w jednoczącej się Europie. Materiały z IV Ogólnopolskiego Zjazdu Pedagogicznego*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Horowski J. (2020). Autorytet nauczyciela akademickiego, *Forum Akademickie*, 1.
- Jaworowska M. (2002). Autorytet w ponowoczesnej polityce życia. W: B. Gołębiowski (red.), *Autorytety polskie*. Łomża: Wydawnictwo Stopka.
- Kwaterna A. (2009). Wymiary autorytetu nauczyciela akademickiego a optymalizacja jego oddziaływań. W: A. Domagała-Kręcioch i O. Wyżga (red.), *Współczesne wyzwania dydaktyki szkoły wyższej*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
- Majchrzak I. i Zabaraszevska A. (2017). Autorytet nauczycieli akademickich według opinii studentów. *Folia Pomeranae Universitatis Technologiae Stietinensis, Oeconomica*, 335(87), 2.
- Olender B. (2012). Autorytet nauczyciela akademickiego w opinii studentów Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. W: A. Olubiński (red.), *Autorytet: czy potrzebny w procesie edukacji?*. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne Akapit.

- Polok G. (2010). Erozja autorytetu nauczyciela akademickiego – czy uwidaczniająca się tendencja może ulec zmianie? *Annales. Etyka w Życiu Gospodarczym*, 13(2).
- Rajchel A. (2017). Autorytet nauczyciela w opinii uczniów szkoły ponadgimnazjalnej (na podstawie badań własnych). *Studia Gdańskie. Wizje i Rzeczywistość*, 14.
- Szlachta B. (2004). *Słownik społeczny*. Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Śnieżyński M. (2000). O autorytecie nauczyciela akademickiego. *Konspekt*, 2.
- Wagner I. (2005). *Stalność czy zmienność autorytetów. Pedagogiczno-społeczne studium funkcjonowania i degradacji autorytetu w zmieniającym się społeczeństwie*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.